

- ▶ आकाशीय विजेच्या धक्क्यातून वाचलेल्या व्यक्तीची तपासणी करा की तो पडल्याने किंवा दूर फेकला गेल्याने त्याचे हाड तुटलेले असू शकते त्यामुळे पीडितास रक्तस्त्राव किंवा पक्षघात होण्यास कारणीभूत ठरू शकते
- ▶ पीडित आणि बचाव करणाऱ्या दोघांनाही आकाशीय विजेचा धोक्याची सावधानी बाबत जागरूकता असावी. जर पीडित व्यक्ती असलेले क्षेत्र जास्त धोक्यादाक असेल तर पीडितेला त्वरीत सुरक्षित ठिकाणी हलवा.
- ▶ आकाशीय विजेमुळे पीडिताला कोणताही विद्युत प्रवाह नसतो त्यामुळे सुरक्षितपणे हाताळल्याने धोका होत नाही
- ▶ पीडित तुटलेली हाडे, श्रवण शक्ती आणि दृष्टी याची तपासणी करावे.
- ▶ आकाशीय विजेचा झटका बसलेल्या व्यक्तीला बर्निंग, शॉक आणि कधीकधी बोधद आघात होण्याचे प्रमाण वेगवेगळे असते. परिणाम होणारी जागा आणि विजेच्या शरीरावर जखमांचा खुना कोठे राहिल्या ते तपासा.
- ▶ पीडिता व्यक्तीची पूर्ण माहिती व ठिकाण हेलपलाईन नंबर १०७८ वर सूचित करावे. जो व्यक्ती पीडित आहे त्याला दवाखान्यात न्यावे.

शेतात असतांना जर मेघगर्जना होत असेल तर काय करावे काय करू नये

काय करावे

- ▶ मेघगर्जनाच्या पार्श्वभूमीवर, फळवागांना आणि भाजीपाला मध्ये आधार आणि यालिकसहाय्य द्यावे.
- ▶ जर शेतकरी शेतात असतील आणि त्यांना कोणताही निवार मिळाला नसेल तर त्या परीसरातील सर्वात उंच वस्तू टाळा. जर फक्त तुरळक झाडे जवळपास असतील तर सर्वात चांगले संरक्षण म्हणजे उघड्यावर धबा धरून बसावे (आपले पाय पोटाशी व हात कानावर आणि डोळे झाकावे म्हणजे शरीराचा आकार कमी करणे).
- ▶ प्राण्यांना खुले पाणी, तलाव किंवा नदि पासून दुर ठेवा.
- ▶ प्राण्यांना ट्रॅक्टर आणि इतर धातुच्या शेतीच्या उपकरणां पासून दुर ठेवा.
- ▶ शेतातील उभ्या पीकांमधून नको असलेले पाणी काढून टाका.
- ▶ जर शेतातील पीक / उत्पादन (शेतात असल्यास) पॉलिथीन शीटने झाकून ठेवा.

हे करू नका

- ▶ विद्युत उपकरणे किंवा वायर / केबलचा संपर्क टाळा
- ▶ कोणत्याही धातू-ट्रॅक्टर, शेतीची उपकरणे आणि दुचाकीचा संपर्क दुर ठेवा. जे धातू किंवा इतर पृष्ठभाग विद्युत वाहक आहेत
- ▶ आपल्या प्राण्यांना झाडाखाली जमू देऊ नका. प्राण्यांकडे लक्ष ठेवा आणि त्यांना आपल्या थेट नियंत्रणाखाली ठेवण्याचा प्रयत्न करा

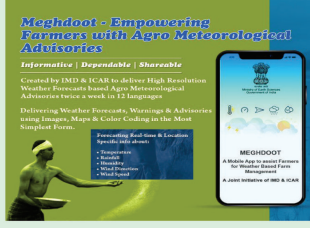
“आजादी का अमृत महोत्सव”
“Azadi ka #Amrit Mahotsav”

Sadhana Printing: 08-45570674

मेघदूत आणि दामिनी ऑपची वापर कसा करावा :

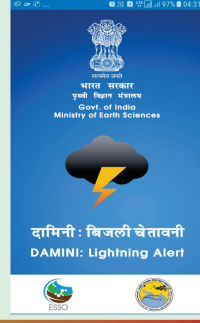
मेघदूत ऑपची उद्दीष्टे :

मेघदूत ऑप हा भारतीय हवामान विभाग (आयएमडी) आणि भारतीय कृषी संशोधन परिषद (आयसीएआर) चा संयुक्त उपक्रम आहे. स्थानिक भाषेतील शेतकऱ्यांना उच्च रिझोल्यूशन हवामान अंदाज आधारित कृषी सल्ला माहित देणे. अँग्रो-मेट फील्ड युनिट्स (एएमएफयू) वर मंगळवार आणि शुक्रवारी संपूर्ण जिल्हा आणि पीकनिहाय सल्ला देतात. मेघदूत ऑपमुळे शेतकरी व इच्छुक वापरकर्त्यांना या सल्ल्यांमध्ये प्रवेश करण्याची परवानगी मिळते. पीक सल्लागार व्यक्तिरेखा, ऑप निरीक्षण केलेले हवामान आणि हवामानाचा अंदाज देखील उपलब्ध करून दिला जातो.

दामिनी लाइटनिंग ऑपची उद्दीष्टे :

20 KM आणि ४० KM अंतर्गत GPS अधिसूचना द्वारे आपल्या जवळ वीज कोसळत असेल तर आपल्याला दामिनी लाइटनिंग ऑपची सतर्क करते. त्याच बरोबर सूचनांचे तपशील वर्णन, वीज प्रवण क्षेत्रात असताना ऑसमध्ये सावधगिरी बाळगली जाते. आपल्या सुरक्षिततेच्या उद्देशाने जेव्हा आपल्या जवळ वीज कोसळते तेव्हा विशिष्ट परिस्थितीतकाय करावे आणि काय करू नये याची माहिती दामिनी लाइटनिंग ऑप वर दिली जाते.

- लेखन व संकलन -

डॉ. एस. जी. मुंदे **कु. व्ही. बि. पोहरे**
विषय विशेषज्ञ (कृषि हवामान) कृषि हवामान निरीक्षक
कृषी विज्ञान केंद्र, दुर्गापूर (बदनेरा), जि. अमरावती.

वादळ, मेघ गर्जना आणि आकाशीय वीज काय करावे आणि काय करू नये

संपादक व प्रकाशक
डॉ. के. ए. धापके
वरिष्ठ शास्त्रज्ञ व प्रमुख

श्रम साधना, अमरावती
कृषी विज्ञान केंद्र
दुर्गापूर (बदनेरा), जि. अमरावती.
Email : pckvkda2015@gmail.com www.kvkurdurgapur.in

घराबाहेर विजेचा धोका टाळण्यासाठी, सुरक्षित राहण्यासाठी आणि जोखीम कमी करण्यासाठी खालील काही सल्ले दिलेले आहेत

घरा बाहेर किंवा उघड्या मीदानात असल्यास - काय करावे आणि काय करू नये

- ▶ बाहेरील नियोजित कार्यक्रम किंवा अन्य कार्य मध्ये सहभागी होण्यापुर्वी हवामानाचा अंदाज तपासावा जर हवामानाच्या अंदाजात वादळी पावसाची शक्यता वर्तवली गेली असेल तर बाहेरील कार्यक्रम किंवा अन्य कार्य नंतर करावे/ ठेवावे किंवा प्रत्यक्ष सहभागा टाळावा.
- ▶ आकाशात मेघगर्जना किंवा वीजा चमकत असल्यास घराच्या आत किंवा सुरक्षित आश्रयस्थान जावे म्हणजे धातुची रचना असलेले किंवा धातू पासून बांधकाम केलेले ठिकाण सोडावे आणि सुरक्षित निवारा म्हणजे पक्के घर, पक्की इमारत किंवा सिडक्या गुदाळलेल्या/ बंद, पोलादी छप्पर असलेल्या वाहनांचा समावेश होतो.
- ▶ 30/30 विजे च्या सुरक्षितेचा नियम लक्षात ठेवा: म्हणजे आकाशीय विज चमकल्यानंतर, गर्जना ऐकण्यापुर्वी तुम्ही 30 मोजण्यांच्या आत सुरक्षित ठिकाणी जा आणि मेघगर्जन्याचा शेवटचा आवाज ऐकल्यानंतर 30 मिनीटांसाठी घरात रहा.
- ▶ जर तुम्ही मेघगर्जनेत सापडले असल्यास व जळण्यास सुरक्षित आसरा नसेल तर ताबडतोब डोंगर, डोंगर रस्ता किंवा शिखरे अशा उंच भागातून बाहेर जा. निवाऱ्यासाठी कधीही डोक्यावर असलेल्या उंच कडा किंवा खडकाळ जागेचा वापर करू नका.
- ▶ पाण्याने भरलेले डबके, तलाव आणि इतर पाण्याच्या ठिकाणापासून पासून त्वरित बाहेरजाव व तेथून दुर जा. जर आपण मैदानी पाण्यासारख्या क्षेत्रात (उदा. धान प्रत्यारोपण) काम करत असल्यास तर ताबडतोब शेताच्या बाहेर कोरड्या क्षेत्रात (किमान शेताच्या सीमेवर) जा.
- ▶ तद्बत, सखल भागात एक निवारा शोधा आणि निवडलेल्या जागेला पुर येण्याची शक्यता नाही हे सुनिश्चित करा.
- ▶ जमिनिवर सपाट झोपू नका कारण यामुळे आपले शरीर जास्त जागा व्यापू शकते व आपले लक्ष होऊ शकते
- ▶ जर कोठेही निवारा उपलब्ध नसेल तर ताबडतोब विजेच्या क्राऊचमध्ये जा: (म्हणजे पाय पोटाशी ठुमडून बसणे (एकत्रित स्पर्श करणे) किंवा घट्ट बॉलमध्येबसा, हात पाय गुदाळून बसा, डोके खाली केले, कान झाकलेले आणि डोळे बंद करा). आपणास विळखा पडतो व आपल्या शरीराचा आकार लहान होतो यामुळे शक्य तितके लहान लक्ष होण्यास मदत होऊ.
- ▶ आपल्या गळ्याच्या मागील बाजूस उभे झालेले केस हे सूचित करतात की विज निकट आहे.
- ▶ विज वर चालनारी सर्व उपकरणे (उदा. फोन, पॉवर, धातुचे कुपण, पवनचक्की इ.) पासून दुर राहावे. वादळ येण्यापुर्वी कोणतीही इलेक्ट्रॉनिक/इलेक्ट्रिक उपकरणांची चांगल्या प्रकारे जोडणी खंडित करावी.
- ▶ आपल्या उपकरणांचे संरक्षण करण्यासाठी होम-हाऊस लाट संरक्षकांसह घरास सुसज्ज करा.
- ▶ झाडे आणि विशेषत: विरळ झाडाखाली आश्रय घेऊ नका कारण यात विद्युत प्रवाह येऊ शकतो.
- ▶ रबर-तळवे असलेले शुज आणि कारचे टायर विजेपासून संरक्षण देत नाहीत.
- ▶ घरा बाहेरील हलक्या वस्तू सुरक्षित करा कारण सोसाट्याच्या वाऱ्याने त्या उडून गेल्यास नुकसान होऊ शकतात.

- ▶ जर आपल्याकडे विद्युत रोधक जसे फोन पॅड किंवा कोरड्या, कपड्यांची धातु विहारीत -फ्री बॅग असेल तर ती आपल्या खाली ठेवा.
- ▶ वादळाच्या वेळी आपण एखाद्या गटात असाल तर एकमेकां पासून विभक्त व्हा. जर दुर्दैवाने विज कोसळली किंवा अन्य नकोशी घटना घडली तर जखमींची सल्ला कमी होईल.
- ▶ अद्ययावत माहिती किंवा सूचनांसाठी स्थानिक रेडिओ आणि दुरदर्शन स्टेशन ऐकणे सुरू ठेवा, कारण रस्ते किंवा समुदायाच्या काही भागात प्रवेश अवरोधित केला जाऊ शकतो.
- ▶ ज्या लोकांना विशेष मदतीची किंवा कार्यात्मक गरजा असलेल्या/ आवश्यकता असू शकेल अशा लोकांना मदत करा जसे की छोटे मुले, मोठी मुले आणि वृद्ध.
- ▶ विजेची तार खाली पडलेली असेल तर त्या पासून दुर रहा व त्वरीत त्यांचा अहवाल / तक्रार संबंधितांना द्या.
- ▶ आपल्या प्राण्यांकडे बारकाईने पहा. त्यांना आपल्या थेट नियंत्रणाखाली ठेवा

घरी किंवा इनडोर असल्यास

- ▶ विज, वादळ दरम्यान आपण घरे, कार्यालये, खरेदी केंद्रे, दुकाने इत्यादी निवारा सुरक्षित समजले तरी आपल्या ला धोका होऊ शकतो. सुरक्षित ठेवण्यासाठी आणि जोखीम कमी करण्यासाठी येथे काही सल्ले आहेत:
- ▶ जर आकाशात काळे ढग असेल किंवा वाऱ्याचा जोर वाढत असेल तर याचा अंदाज घ्या.
- ▶ जर आपणास गर्जनांचा/गडगडाटाचा आवाज ऐकू आला तर आपण विजेच्या आदळण्या इतके जवळचे आहात असे समजावे. तेव्हा 30/30 आकाशीय विजे पासून (लाइटनिंग सेफ्टी) नियम लक्षात ठेवा म्हणजे, गर्जना ऐकण्यापुर्वी तुम्ही 30 मोजू शकत नाही त्यापुर्वी व मेघगर्जन्याची शेवटची टाळी /आवाज ऐकल्यानंतर 30 मिनिटांसाठी घरात रहा.
- ▶ सिंग्रेषनाच्या विविध पद्धती घारे अद्यतने आणि चेतावनी सूचनांसाठी स्थानिक मीडियाचे निरीक्षण करणे.
- ▶ परामध्येच राहा आणि शक्य असल्यास प्रवास टाळा.
- ▶ लिडक्या आणि वारे बंद करा, लिडकीच्या पट्ट्या /लवळे व पडवे बंद करा. आपल्या घराबाहेरील वस्तू सुरक्षित (उदा. फनिचर, डबे इ.) ठेवा. झाडाच्या फांदा तोडून टाका ज्या उड्डाल्याने/ तट्टन पडल्याने अपघात होऊ शकेल.
- ▶ मुले आणि पाळीव प्राणि आत आहेत याची खात्री करून घ्या.
- ▶ विद्युत व इलेक्ट्रॉनिक उपकरणे जसे की संगणक, लॅपटॉप, गेम सिस्टम, वॉशर, ड्रायर, स्टोव्ह, रेकरॅजरेट्स, तुरड्यन, वातानुकूल किंवा विद्युतीय जोडलेली कोनतीही वस्तू खंडित करा, ज्यात विजेचा वादळ चालू असताना विद्युत उर्जाचा धोका होऊ शकते.
- ▶ अंधोळ, भांडी घुने किंवा ज्या पासून पाण्याशी संपर्क येईल असा वापर टाळा आणि वाहत्या पाण्यापासून दुर रहा. कारन इमारतीतील नळ आणि धातुच्या पार्श्व मधून विजेचा प्रवाह होऊ शकतो.
- ▶ कोणतेही इलेक्ट्रिकल/ इलेक्ट्रॉनिक उपकरणे ज्यांच्या कोट्याल्हा धातुच्या तारा ज्या काँक्रीटच्या भिंती किंवा फ्लोअरिंग मध्ये आहेत त्याचा वापर करू नका. तथापी, वादळाच्या वेळी बिप तारी / कॉर्डलेस किंवा सेल्युलर फोन वापरने सुरक्षित आहे

- ▶ वादळाच्या वेळी दारवाजे, सिडक्या, पोर्चे आणि काँक्रीटचे मजले, आग उत्पन्न करणारे सामान किंवा ठिकाणे, स्टोव्ह, बाथटब किंवा इतर कोणत्याही विद्युत वाहकां पासून दुर रहा.
- ▶ पोचसे, स्पोट्स मैदान (जसे की गोल्फ कोर्स, उद्याने आणि क्रीडांगणे), तलाव, जल तरण तलाव आणि समुद्र किनारे यासारख्या मोकळ्या जागा टाळा.
- ▶ काँक्रीटच्या मजल्यावर लेटू नका आणि काँक्रीटच्या भिंतीवर टेकू नका.

प्रवास करत असल्यास - काय करावे आणि काय करू नये

- ▶ घरा बाहेर जाण्यापुर्वी किंवा बाहेरील क्रिया करण्यापुर्वी हवामानाचा अंदाज तपासावा. वादळी वाऱ्याचा अंदाज दगांच्या गडगडाटासह जर वर्तविला असेल तर आपला प्रवास किंवा सहल किंवा कामे पुढे ढकला
- ▶ वादळाच्या किंवा दगांच्या गडगडाटा मध्ये/ दरम्यान, उघडी वाहने टाळा, जसे मोटार सायकल आणि गोल्फ कार्ट यासारखी सुलुवा रचना असलेले जसे पोर्चे, बेसबॉल आणि स्पोर्ट्स मैदान टाळावे आणि गोल्फ कोर्स, उद्याने, खेळाचे मैदाने, तलावे, जल तरण तलाव आणि समुद्र किनारे यासारख्या असुरक्षित मोकळ्या जागां पासून दुर रहा
- ▶ जर आपण बोटिंग किंवा पोहणे करीत असल्यास तर शक्य तितक्या लवकर पाण्यातून बाहेर पडा आणि निवारा घ्या.
- ▶ जेव्हा मेघगर्जना करतात तेव्हा घराच्या आत जा किंवा त्वरित सुरक्षित आश्रयास्थान जा
- ▶ जा म्हणजे धातुच्या चादरीसह तयार केलेले बांधकाम टाळा व सुरक्षित निवारा मध्ये पक्का घर, पक्का इमारत किंवा सिडक्या बंद केलेल्या व ज्या वाहनांचा छत मजबूत पद्धतीने बनविलेला आहे.
- ▶ जर कोठेही निवारा उपलब्ध नसेल तर ताबडतोब आकाशीय विजेपासून रक्षणासाठी धबा धरून बसावे (पोटाशी पाय ठेऊन घट्ट बसा, हात पायात गडाळलेले, आपले पाय एकत्रित पने) स्पर्श करून), डोकेखाली केलेले, कान झाकलेले, आणि डोळे बंद केलेले, ज्यामुळे शक्य तितके लहान लक्ष होत.
- ▶ वादळ दरम्यान मदत येई पर्यंत किंवा वादळ संपे पर्यंत आपल्या वाहनातच रहा (जर आपण धातुला स्पर्श करत नाही तर धातुची छप्पर संरक्षण देखील); सिडक्या बंद असाव्यात; झाडे आणि पॉवर लाईन पासून वाहने दुर पार्क करा.
- ▶ विज कोसळल्याने जंगलातील आग सुरू होण्याची शक्यता आहे. अशा वेळेस जंगलातील क्षेत्राच्या बाहेर (विशेषत: पाहून जंगल) ह्या प्रसंगी स्वच्छ मैदानाच्या दिशेने जा.

जर आकाशीय वीर (लाइटनिंग) मध्ये दुर्दैवाने सापडले: प्रथमोपचार

- ▶ जर एखादी व्यक्ती आकाशीय विजेच्या धक्क्यात सापडली / कोसळली असेल तर वैद्यकीयमदतीची वाट न पाहता जखमींचा प्रथमोपचार केल्याने त्याचे प्राण वाचू शकते. विज कोसळ-लेल्या पीडित / बळीला स्पर्श करणे सुरक्षित आहे. शक्य असल्यास मुलभूत प्रथमोपचार द्यावे.
- ▶ पीडित व्यक्ती व्यास घेत आहे आणि त्याला हृदयाचा धोका आहे का ते तपासा. नाही तपासाची जी उत्तम जागा म्हणजे कॅरोटिड धमनी जी तुमच्या मानेवर थेट आपल्या जबड्याच्या खाली आढळते.
- ▶ जर पीडित व्यास घेत नसेल तर ताबडतोब तोंडाचे तोंड देऊन पुरुण्यास सुरू करा. जर पीडितेची नाडी नसली तर कार्डिओ मॉनिटरिंग (सीपीआर) देखील सुरू करा.